

Greiðslur til framleiðenda

GREIÐSLUFYRIRKOMULAG TIL MJÓLKURFRAMLEIÐENDA

Samkvæmt Búvörulögum ákvarðar Verðlagsnefnd búvara lágmarksverð fyrir mjólk sem afurðastöðvum er skylt að greiða til mjólkurframleiðenda fyrir mjólk framleidda innan greiðslumarks (8.gr. laga nr.99/1993). Lágmarksverð skal „...miðast við 1. flokks mjólk með skilgreindu efnainnihaldi..“ sem lengi hefur verið skilgreint sem meðaltal fitu- og próteininnihalds mjólkur síðastliðin þrjú verðlagsár hverju sinni. Gæðakröfur sem 1. flokks mjólk þarf að uppfylla eru skýrðar í sérstökum kafla síðar í ársskýrslu SAM (sjá á blaðsíðu 37).

Fyrir utan tekjur vegna sölu mjólkur til afurðastöðva fá mjólkurframleiðendur greiðslur samkvæmt samningi ríkis og bænda um starfsskilyrði nautgriparæktar.

GREIÐSLUR AFURÐASTÖÐVANNA

Lágmarksverð, fyrir 1. flokks mjólk innan greiðslumarks, tekur breytingum eftir samþykktum verðlagsnefndar búvara og ef breytingar verða á skilgreindu efnainnihaldi í upphafi hvers verðlagsárs. Frá 1. desember 1993 hafa afurðastöðvar greitt framleiðendum eftir fitu- og próteininnihaldi mjólkur. Frá 1993 til loka árs 2013 var lágmarksverði skipt þannig að 25% var greitt miðað við fituinnihald og 75% fyrir próteininnihald, en frá 1. janúar 2014 hafa greiðslur skipts jafnt, 50% fyrir fitu og 50% fyrir prótein. Greiðslum lágmarksverðs er skipt milli efnabátta á einingar samkvæmt skilgreindu efnainnihaldi mjólkur. Lágmarksverð mjólkur og skipting þess á efnabætti, frá árinu 2014, eru sýnd í töflu 11.

Tafla 11. Lágmarksverð mjólkur og breytingar þess frá árinu 2014; Lágmarksverð og verð á efnabætti:

Gildir frá	Skýring	Lágmarksverð krónur / lítra	Viðmiðunarmjólk		Verð á efnabátt		Verð á einingu	
			Fita	Prótein	Fita	Prótein	Fita	Prótein
1.1.2014	Ný viðmiðunarmjólk og breytt verðhlutföll	82,92	4,12%	3,33%	41,4600	41,4600	10,0932	12,4505
1.1.2015	Ný viðmiðunarmjólk	82,92	4,10%	3,30%	41,4600	41,4600	10,1123	12,5636
1.8.2015	Hækkun verðs	84,39	4,10%	3,30%	42,1950	42,1950	10,2915	12,7864
1.1.2016	Ný viðmiðunarmjólk	84,39	4,09%	3,30%	42,1950	42,1950	10,3166	12,7864
1.7.2016	Hækkun verðs	86,16	4,09%	3,30%	43,0800	43,0800	10,5330	13,0545
1.1.2017	Ný viðmiðunarmjólk og hækkun verð	87,40	4,10%	3,30%	43,7000	43,7000	10,6585	13,2424
1.1.2018	Ný viðmiðunarmjólk	87,40	4,12%	3,30%	43,7000	43,7000	10,5811	13,2424
1.9.2018	Hækkun verðs	90,48	4,12%	3,30%	45,2400	45,2400	10,9540	13,7091
1.1.2019	Ný viðmiðunarmjólk	90,48	4,15%	3,31%	45,2400	45,2400	10,9012	13,6677
1.1.2020	Ný viðmiðunarmjólk og hækkun verð	92,74	4,15%	3,36%	46,3700	46,3700	11,1735	13,8006
1.6.2020	Hækkun verðs	97,84	4,15%	3,36%	48,9200	48,9200	11,7880	14,5595
1.1.2021	Ný viðmiðunarmjólk	97,84	4,19%	3,39%	48,9200	48,9200	11,6754	14,4307
1.4.2021	Hækkun verðs	101,53	4,19%	3,39%	50,7650	50,7650	12,1158	14,9749
1.12.2021	Hækkun verðs	104,96	4,19%	3,39%	52,4800	52,4800	12,5251	15,4808
1.1.2022	Ný viðmiðunarmjólk	104,96	4,21%	3,39%	52,4800	52,4800	12,4656	15,4808

GREIÐSLUR FYRIR MJÓLK SEM FRAMLEIDD ER UMFRAM GREIÐSLUMARK

Mjólk sem framleidd er umfram greiðslumark og er unnin af afurðastöðvum skal samkvæmt Búvörulögum markaðsfærð erlendis á ábyrgð afurðastöðvar og framleiðanda. Greiðslur afurðastöðva fyrir mjólk sem framleidd er umfram greiðslumark eru því háðar ákvörðun afurðarstöðva hverju sinni.

Frá 2012 til 30. júní 2016 greiddi Auðhumla tvö verð fyrir mjólk sem framleidd var utan greiðslumarks. Sérstakt verð var greitt fyrir umframmjólk sem var 2% og minna af greiðslumarki hvers kúabús, en lægra verð var greitt fyrir umframmjólk sem var meira en 2% yfir greiðslumarki kúabúsins. Gildandi verð vegna umframmjólkur hjá Auðhumlu frá 1.3.2012 til 30.6.2016, eru birtar í töflu 12.

Tafla 12. Verð Auðhumlu svf fyrir umframmjólk frá 1. mars 2012:

Verð gildir frá	Innan 2% marksins	Umfram 2%
1. mars 2012	42,00 kr/ltr	36,00 kr/ltr
1. júní 2012	37,50 kr/ltr	32,50 kr/ltr
1. september 2012	38,00 kr/ltr	33,00 kr/ltr
1. apríl 2013	42,00 kr/ltr	36,00 kr/ltr
1. júlí 2013	47,00 kr/ltr	42,00 kr/ltr
30. september 2013	82,92 kr/ltr	82,92 kr/ltr
1. ágúst 2015	84,39 kr/ltr	84,39 kr/ltr

Samkvæmt samþykkt stjórnar Auðhumlu 1. apríl 2016 var tekið upp nýtt verðkerfi fyrir umframmjólk frá og með 1. júlí 2016. Með nýju kerfi er reiknað fullt verð á umframmjólk miðað við efnainnihald og gæðaviðmið, en síðan er innheimt innvigtunargjald af hverjum lítra umframmjólkur eftir því sem stjórn telur nauðsynlegt vegna markaðsaðstæðna. Innvigtunargjald á umframmjólk samkvæmt ákvörðunum stjórnar Auðhumlu frá því að nýja kerfið var tekið upp er sýnt í töflu 13.

Tafla 13. Innvigtunargjald Auðhumlu á umframmjólk frá 1. júlí 2016:

Innvigtunargjald gildir frá	Innvigtunargjald
1. júlí 2016	20,00 kr/ltr
1. janúar 2017	35,00 kr/ltr
1. febrúar 2017	20,00 kr/ltr
1. desember 2017	40,00 kr/ltr
1. apríl 2018	52,00 kr/ltr
1. september 2018	57,00 kr/ltr
1. október 2018	60,00 kr/ltr

Á fundi stjórnar Auðhumlu 25. janúar 2019 var ákveðið að frá 1. mars 2019 verði grunnverð fyrir umframmjólk 29,00 krónur á hvern lítra og að grunnverð fyrir umframmjólk frá hverjum framleiðenda taki síðan breytingum í samræmi við almennar reikniaðferðir vegna efnainnihalds, mögulegra verðfellinga og gæðaalags. Verð fyrir umframmjólk var samþykkt hafa verið fundum stjórnar Auðhumlu frá janúar 2019 og gildistími verðákvæðana koma fram í töflu 14 hér á eftir:

Tafla 14. Verð Auðhumlu fyrir umframmjólk frá 1. mars 2019:

Verð á umframmjólk gildir frá	Verð krónur á lítra
1. mars 2019	29,00 kr/ltr
1. ágúst 2020	20,00 kr/ltr
1. apríl 2021	25,00 kr/ltr
1. febrúar 2022	31,00 kr/ltr

GREIÐSLUR RÍKISSJÓÐS

Í samningi um starfsskilyrði nautgriparæktarinnar er tiltekið hve háar fjárhæðir verða greiddar til stuðnings nautgriparækt á hverju ári. Heildarfjárhæðir sem ríkið greiðir eru fastar upphæðir á hverju ári samnings tímans óháð heildargreiðslumarki. Af því leiðir að hækki greiðslumark, þá lækka greiðslur á hvern lítra þegar stuðningurinn dreifist á fleiri lítra. Stuðningur ríkisins er greiddur samkvæmt samningi um starfsskilyrði nautgriparæktar frá 19. febrúar 2016, með síðari breytingum.

VIÐMIÐUNARMJÓLK

Efnainnihald viðmiðunarmjólkur er meðalefnainnihald í mjólk á landinu síðustu þrjú verðlagsár. Ný viðmiðunarmjólk reiknast í upphafi hvers verðlagsárs og gildir fyrir það ár. Efnainnihald viðmiðunarmjólkur árið 2020 var 4,15% fita og 3,36% prótein. Fyrir árið 2021 er efnainnihald viðmiðunarmjólkur 4,19% fita og 3,39% prótein.

ÞRÓUN Á GREIÐSLUM TIL MJÓLKURFRAMLEIÐENDA

Í töflu 15 er sýnt viðmiðunarverð til framleiðenda 1. september síðustu 12 ár, miðað við mjólk með 4,2% fitu og 3,4% prótein að meðaltali. Verðið var 72,59 kr/lítra 1. september 2010 og 101,80 kr/lítra sama dag árið 2021. Mikilvægt er að benda á að verð sem sýnt er í töflu 15 er ekki verð sem er greitt til framleiðenda á hverju ári; þetta er viðmiðunarverð sem sett er upp miðað við fasta dagsetningu og fast efnainnihald til að sýna hvernig greiðslur til mjólkurframleiðenda þróast ár frá ári miðað við ákveðnar fastar forsendur.

Í töflu 15 er einnig sýnt hvernig ríkisstuðningur til nautgriparæktarinnar hefur þróast, reiknað í krónum á hvern lítra mjólkur samkvæmt heildargreiðslumarki hvers árs. Rétt er að benda á að hluti stuðnings til nautgriparæktarinnar fer ekki til mjólkurframleiðslu og raunverulegur stuðningur til mjólkurframleiðslu er því lægri en sýnt er í töflu 15.

Tafla 15. Viðmiðun fyrir verð til framleiðenda á lítra af mjólk með 4,2% fitu og 3,4% próteini pr. 1. sept. ár hvert 2010 – 2021.

Greiðsla	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Afurðastöðvaverð á lítra	72,59	79,20	82,32	84,87	84,60	86,70	88,62	89,46	92,62	93,85	99,01	101,80
Ríkisstuðningur á lítra*	48,59	50,09	53,29	54,10	51,72	46,79	48,94	45,94	45,92	47,39	48,73	49,75
Tekjur bónda á lítra	121,18	129,29	135,61	138,97	136,32	133,49	137,56	135,40	138,54	141,24	147,74	151,55

*Allur ríkisstuðningur til Nautgriparæktarinnar deilt á lítra greiðslumarks á verðlagi viðkomandi árs.

Árið 1993 var hætt að niðurgreiða mjólkurafurðir til neytenda og stuðningur ríkisins var færður í beingreiðslur á hvern lítra mjólkur sem framleiddur var innan greiðslumarks. Við upphaf beingreiðslna var afurðastöðvarverð á lítra 28,3 krónur og beingreiðsla á hvern lítra 24,77 krónur. Hlutfall afurðastöðva í greiðslum til bænda var þá um 53% af þeim greiðslum sem kúabændum voru greiddar fyrir hvern framleiddan lítra.

Séu tölur í töflu 15 skoðaðar og reiknað hve stór hluti af tekjum bænda á hvern lítra kemur frá afurðastöðvum árið 2021, þá kemur í ljós að beingreiðslur hafa frá árinu 1993 lækkað úr því að vera 47% af tekjum á hvern í 33% af tekjum á hvern lítra 2021. Sett í alþjóðlegan samanburð þá var stuðningur við mjólkurframleiðslu í Bandaríkjum Norður Ameríku metinn 45% af framleiðslukostnaði mjólkur árið 2016 (Heimild: Congress thumbs its nose at WTO and The Doha Round – U.S. Federal and state subsidies to agriculture).

Séu greiðslur ríkissjóðs til stuðnings nautgriparæktinn á tímabilinu 2004-2021, reiknaðar á verðlag 2021, með vísitölu neysluverðs 31. desember hvert ár, kemur í ljós að á tímabilinu hefur ríkisstuðningur til nautgriparæktar lækkað að raungildi um 2.377.000.000 krónur eða 25%.

Frá 2007 til 2019 jókst eftirspurn eftir mjólkurvörum um 25% og íslenskir kúabændur svöruðu kalli markaðarins með því að auka framleiðslu mjólkur. Þrátt fyrir aukna framleiðslu var stuðningur ríkisins lækkaður að raungildi. Lækkun stuðnings á hvern lítra greiðslumarks er þess vegna mun meiri en lækkun á heildar ríkisstuðningi. Að raungildi nemur lækkun stuðning á hvern lítra innan greiðslumarks á tímabilinu 2004-2021 um 42 krónum, eða 46%.

Ef ríkisstuðningur hefði fylgt verðlagsþróun og framleiðsluaukningu frá 2004 til 2021 þá hefði stuðningur við mjólkurframleiðslu árið 2021 verið um 13,2 milljarðar. Vegna lækkandi stuðnings frá 2004 var ríkisstuðningur þess í stað um 7,2 milljarðar króna. Ef leiðréttu ætti fyrir skerðingar liðinna ára þyrfti ríkisstuðningur því að hækka um 85%.